

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lärande och utveckling genom leken.

En studie om pedagogers syn på lekens betydelse för
förskolebarns lärande och utveckling.

Ann-Charlotte Augustsson och Cecilia Jacobsson

Handledare: Maj Arvidsson
Examinator: Anita Franke
Rapportnummer: VT07-2611-169

Abstrakt

Examensarbete inom lärarutbildningen 41-60 poäng

Titel:	Lärande och utveckling genom leken. En studie om pedagogers syn på lekens betydelse för förskolebarns lärande och utveckling.
Författare:	Ann-Charlotte Augustsson och Cecilia Jacobsson.
Termin och år:	Vårterminen 2007
Kursansvarig institution:	Institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs Universitet.
Handledare:	Maj Arvidsson
Examinator:	Anita Franke
Rapportnummer:	VT07-2611-169
Nyckelord:	Barn, lek, lärande, utveckling, pedagoger och förskola.

Syfte: Vårt syfte är att undersöka hur ett antal pedagoger ser på begreppet lek, sin roll i leken samt ta reda på vad pedagoger har för syn på barns lärande och utveckling genom leken.

Frågeställning:

- Hur definierar pedagoger begreppet lek?
- Vad anser pedagoger att leken har för betydelse för barns lärande och utveckling?
- Hur ser pedagogerna på sin roll i leken?

Metod: Vi valde att genomföra undersökningen med hjälp av ostrukturerade enkäter. I undersökningen deltog 23 pedagoger som arbetar inom förskolan.

Resultat: I vår enkätundersökning var alla pedagoger eniga om att begreppet lek är svårt att definiera, vilket även forskare och författare instämmer i och vi anser också att det inte är lätt, eftersom lek kan betyda olika för olika barn. Leken har en väldigt stor betydelse för barns lärande och utveckling och genom leken lär de sig bland annat samspel, turtagande och empati samt utvecklar språket, motoriken och de sociala reglerna. Leken är även av betydelse för bearbetning av känslor, händelser och erfarenheter. När det gäller pedagogens roll i leken så menar alla pedagoger i vår undersökning att de alltid skall finnas där för barnen, antingen i eller utanför leken och att man ser till varje barn. Vissa av pedagogerna menar att de inte skall lägga sig i barns lek, medan andra hävdar att det är betydande att man som pedagog deltar i leken. Det är betydelsefullt att låta barn leka mycket och att man inte avbryter dem i onödan, utan ge barn tid och utrymme. Detta arbete har lett till att vi blivit ännu mer medvetna än innan om lekens betydelse för barns lärande och utveckling samt pedagogens roll i leken. Vilket är något som vi kommer att ha nytta av i vår kommande yrkesroll som pedagoger.

Förord

När vårt val av ämne var bestämt formulerade vi ett syfte och genom att ta del av tidigare forskning inom ämnet kunde vi formulera lämpliga frågeställningar samt planera vår enkätundersökning. En del av litteraturen gick vi igenom tillsammans och den övriga litteraturen gick vi var och en igenom för en effektiv arbetsgång men bearbetade den tillsammans. Resterande delar av examensarbetet har vi diskuterat och bearbetat tillsammans för att vara lika delaktiga i alla delar och för att kunna diskutera idéer fram och tillbaka.

I det här arbetet har vi haft möjlighet att fördjupa oss i ett ämne som vi blivit intresserade av under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU), barns lärande och utveckling genom leken. Under vår utbildning har det blivit tydligt för oss hur leken påverkar barns lärande och utveckling och vi har därför valt att undersöka vad pedagoger har för syn på detta.

Vi vill tacka samtliga pedagoger som tog sig tid och ställde upp i enkätundersökningen och vi är tacksamma att de pedagogerna delgivit oss sina åsikter genom att svara på vår enkät. Vi vill även tacka vår handledare Maj Arvidsson för all hjälp under våra handledarträffar och för det stöd vi har fått.

Innehållsförteckning

1. Bakgrund	6
2. Syfte	7
2.1 Frågeställningar.....	7
3. Litteraturgenomgång	8
3.1 Läroplan för förskolan (Lpfö 98).....	8
3.2 Begreppet lek och dess syfte.....	9
3.3 Lekteorier	10
3.3.1 Sociokulturellt perspektiv	10
3.3.1.1 <i>Lev Vygotskij (1896-1934)</i>	11
3.3.3 Lekpedagogik.....	11
3.3.4 Konstruktivism	12
3.3.5 Utvecklingspedagogik	12
3.4 Lekens betydelse för barns utveckling	13
3.4.1 Social utveckling.....	13
3.4.2 Motorisk utveckling	14
3.4.3 Språklig utveckling	15
3.5 Lek och lärande.....	16
3.6 Pedagogernas roll i leken.....	17
3.7 Sammanfattning	18
4. Metod	20
4.1 Val av metod.....	20
4.2 Urval och undersökningsgrupp.....	21
4.3 Genomförande.....	21
4.4 Bearbetning av material	21
4.5 Tillförlitlighet.....	21
4.6 Etiska förhållningssätt.....	22
5. Resultat	23
5.1 Begreppet lek enligt pedagogerna.....	23
5.2 Lekens syfte enligt pedagogerna.....	23
5.3 Lekteorier som pedagogerna använder sig av	24
5.4 Pedagogernas syn på utveckling	24

5.5 Pedagogernas syn på lärande	25
5.6 Pedagogernas syn på barns utveckling genom leken.....	25
5.7 Pedagogernas syn på barns lärande genom leken.....	26
5.8 Pedagogernas roll.....	26
6. Analys.....	28
7. Diskussion.....	31
7.1 Förslag till fortsatt forskning	34
7.2 Didaktiska implikationer.....	34
8. Referenslista	35
Bilaga 1	
Bilaga 2	

1. Bakgrund

Inför val av ämne till examensarbete kände vi att vi ville göra en studie om förskolebarns lärande och utveckling genom lek. Leken har, eller borde ha, stor betydelse i dagens förskolor och vi kände att leken är en viktig del i barns liv. Inför vår kommande yrkesroll bestämde vi oss för att undersöka vad pedagoger har för syn på barns lärande och utveckling genom leken samt hur pedagoger ser på begreppet lek och sin roll i leken. Vi tror att detta ger oss en bra inblick i pedagogernas förhållande till lek, utveckling och lärande och vi anser även att detta är ett aktuellt ämne.

Vi har tidigare läst inriktningen ”Barn och ungas uppväxtvillkor, lärande och utveckling” (Baun), där bland annat kursen ”Lek, kreativitet och lust att lära i samspel”, 10 p ingick. I den kursen studerade vi barns lek under vår fem veckors VFU, vilket gjorde oss intresserade att fortsätta studera kring detta ämne. Vi har båda två tänkt arbeta i förskolan och vi tror att detta arbete om barns lärande och utveckling genom leken kan ge oss ett bra underlag för oss som blivande pedagoger.

En av anledningarna till att vi har valt att skriva vårt examensarbete kring barns lärande och utveckling genom leken är att leken är en stor del i barns värld. Alla har vi lekt som barn och kan därför känna igen oss i de olika lekarna. Leken har stor betydelse för barns lärande och utveckling, vilket även framkommer i Lpfö 98 (Läroplan för förskolan) där det står det att: ”Leken är viktig för barns utveckling och lärande” (Utbildningsdepartementet, 1998, s.6).

I vår studie tycker vi att det är betydande att ta reda på hur pedagoger definierar begreppet lek då vi själva anser att det inte är någon lätt uppgift och vi vill därför veta hur pedagoger ser på just detta. Vi anser att det i vår studie är aktuellt att ta reda på vad pedagoger tycker att leken har för betydelse för barns lärande och utveckling och vi vill få en inblick i hur olika pedagoger tänker kring detta viktiga ämne. Även hur pedagoger ser på sin roll i barns lek tycker vi är intressant för att få en bild av hur pedagoger uppträder på olika sätt i sitt arbete med barn och att vi får exempel på hur det ser ut i olika förskolor.

Vi liksom andra författare menar att det är svårt att sära på begreppen lärande och utveckling, men vi har i vår studie valt att försöka skilja dem åt. ”Begreppen utveckling och lärande är inte alltid så lätta att klargöra, och det är inte heller lätt att klargöra förhållandet mellan dem” (Lillemyr, 2002, s.52).

Vi börjar med att presentera vårt syfte, därefter går vi igenom tidigare forskning, vad som står om begreppet lek, barns utveckling och lärande genom leken och hur pedagoger ser på sin roll i leken. I metoden förklarar vi hur vi har gått tillväga i vår undersökning och vilka som ingick i vår undersökningsgrupp. Resultatet presenterar vi genom en sammanställning av svaren vi fått från vår undersökning och därefter analyserar vi vårt resultat och litteraturen och sist diskuterar vi vårt resultat tillsammans med litteraturen och våra egna åsikter.

2. Syfte

Vårt syfte med denna studie är att undersöka hur ett antal pedagoger ser på begreppet lek, sin roll i leken och ta reda på vad pedagoger har för syn på barns lärande och utveckling genom leken.

2.1 Frågeställningar

I och med att barns lärande och utveckling genom leken är ett så pass omfattande område har vi valt att begränsa oss till nedanstående frågor. För att få svar på vårt syfte har vi valt följande frågeställningar:

- Hur definierar pedagoger begreppet lek?
- Vad anser pedagoger att leken har för betydelse för barns lärande och utveckling?
- Hur ser pedagogerna på sin roll i barns lek?

Vår förhoppning är att dessa frågor skall leda fram till ett resultat som bidrar till kunskapsbildning om lek, lärande och utveckling som vi kan lära och använda oss av i vår framtida yrkesroll som pedagoger.

3. Litteraturgenomgång

Vi kommer att börja med att ta upp vad som framkommer i Lpfö 98 om barns lek, lärande och utveckling och vad olika forskare och författare skriver om begreppet lek och sedan redovisar vi olika lekteorier. Därefter kommer vi att gå in på vad författare säger om vad leken har för betydelse för barns utveckling samt sambandet mellan lek och lärande. Därefter tar vi upp pedagogers roll i barns lek och avslutningsvis kommer en sammanfattning av litteraturgenomgången.

3.1 Läroplan för förskolan (Lpfö 98)

I läroplanen framkommer det att leken är av betydelse för förskolebarns utveckling och lärande och därför har vi valt att nedan ta upp det väsentligaste ur Lpfö 98 (Utbildningsdepartementet, 1998) utifrån vårt syfte.

Under rubriken ”Förskolans värdegrund och uppdrag” står det:

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall prägla verksamheten i förskolan. I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.

Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera (s.6).

Under rubriken ”Utveckling och lärande” står det:

Verksamheten skall främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta tillvara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter (s.8).

Förskolan skall sträva efter att varje barn:

- utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära.
- utvecklar sitt ord- och begreppsförråd och sin förmåga att leka med ord, sitt intresse för skriftspråk och för förståelsen av symboler samt deras kommunikativa funktioner .
- utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning.
- utvecklar ett rikt och nyanserat talspråk och sin förmåga att kommunicera med andra och att uttrycka tankar (s.9).

Alla som arbetar i förskolan skall:

Samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling (s.10).

Arbetslaget skall ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen får stöd och stimulans i sin:

- sociala utveckling.
- språk- och kommunikationsutveckling .
- motoriska utveckling (s.10).

I Lpfö 98 framgår det bland annat att leken är av stor betydelse för barns lärande och utveckling och att barn får möjlighet att uttrycka och bearbeta känslor genom leken. Det är pedagogers roll att sträva efter förskolans mål i sitt arbete i förskolan, som bland annat innebär att barn får stöd och stimulans i deras motoriska, språkliga och sociala utveckling samt att genom leken utveckla socialt samspel, fantasi och sin förmåga att leka och lära.

3.2 Begreppet lek och dess syfte

Att definiera begreppet lek är enligt många lekforskare och författare inte det lättaste eftersom ordet lek kan ha så många olika betydelser, men något som många är överens om är att lek är något positivt för barn. Öhman (1998) skriver att det finns lika många definitioner på lek som det finns lekande människor, vilket de flesta lekforskare håller med om.

Knutsdotter Olofsson (1987) menar att alla människor som har lekt vet hur det känns att leka, men forskarna har svårt att enas om vad begreppet lek betyder eftersom definitionen av vad som är lek inte är självklar. Leken går heller inte att beskriva i enkla termer, utan lek är både på riktigt och på låtsas, både djupt allvar och glädje och det viktigaste tecknet på lek är dess ”som-om” karaktär (Knutsdotter Olofsson, 2003). Det är vanligt att begreppet lek betyder fri och självvald aktivitet, men kan också innebära styrda aktiviteter (Läraryrket, 2006).

I förskolan finns det tydliga samband mellan lek och lärande och när barn blir tillfrågade om vad som är det bästa med förskolan blir svaret att man får leka. Lek är en del av inlärning och har stor betydelse för barns utveckling. Leken kan beskrivas som lustfylld, frivillig, rolig och spontan och leken har inget mål utan sker för sin egen skull (Knutsdotter Olofsson, 1987).

Knutsdotter Olofsson (1987) menar att i leken kan barn pröva olika saker som de kanske annars inte skulle ha vågat eller som i verkligheten skulle få ett annat resultat, som exempelvis att slåss utan att skada någon och utan att den andre blir arg samt att pröva sociala gränser utan att bli tillrättavisad. Grindberg och Langlo Jagtöien (2000) anser att leken ger utrymme för skapande, fantasi och kreativitet och leken berör barn känslomässigt. Genom leken bearbetar barn de erfarenheter de har och leken utmanar barn språkligt, socialt, motoriskt och intellektuellt.

Barn upplever och lär sig en rad olika saker genom leken då lek ofta sker i samspel med andra, bland annat får de erfarenheter av att utföra utmaningar, att kommunicera och att förhålla sig till andra. Leken är social och fungerar som en arena för kommunikationen och samspelet och i leken utvecklas barn inom många områden. I leken kan barn utspela sina känslor tillsammans med andra barn och pröva att leva sig in i andras situationer, då utvecklas förmågan till empati. Lek

stimulerar lärande och utveckling rent allmänt, samtidigt som den ger information om barn och genom lek lär de sig samverkan och kommunikation (Lillemyr, 2002).

I förhållande till vårt syfte om definitionen av begreppet lek är det svårt att säga vad lek egentligen är eftersom den har olika betydelser och innebörder för olika människor. Det finns många teorier som klargör barns lek, oavsett utgångspunkt så är alla författare eniga om att leken är viktig för barns utveckling av självuppfattning, personlighet och förståelse av andra människor och omvärlden. Lek är inte en bestämd slags syssla, utan en särskild aspekt som nästan finns i alla olika aktiviteter (Langlo Jagtöien, Hansen & Annerstedt, 2002).

3.3 Lekteorier

Det finns många olika teorier om barns lek och vi har valt att ta upp några av de teorier som framkom i vår enkätundersökning. Inom varje teori finns ett antal teoretiker och vi har valt att ta med dem som vi kände var mest relevanta till vår studie. Vi har valt att utgå från det sociokulturella perspektivet för att det grundas i stor omfattning av samspel och kommunikation mellan individer, vilket stämmer överens med vår studie. Andra teorier som finns inom området är lekpedagogiken, konstruktivismen och utvecklingspedagogiken och dessa tar vi också med.

3.3.1 Sociokulturellt perspektiv

Det sociokulturella perspektivet innebär att lärandet sker mellan individerna, tillsammans med andra och genom att delta i gemensamma aktiviteter. Lärandet sker också i ett socialt sammanhang och i samspel med andra. Grundläggande faktorer för att samspel med andra skall kunna ske är språk och kommunikation och utifrån ett sociokulturellt perspektiv är kommunikativa utvecklingar förutsättningar för människans lärande och utveckling. Språk och kommunikation är inte bara ett medel för lärande utan själva grundvillkoret för att lärande och tänkande skall kunna ske. Utifrån det sociokulturella perspektivet är alltså kommunikationen det väsentligaste i läroprocesser i kombination med socialt samspel, vilket anses som helt avgörande för lärandet (Dysthe, 2003).

Tänkande och språk är samma sak inom det sociokulturella perspektivet, språket kontrollerar tänkandet. Det är genom språket vi lär oss hur vi ska erfa och uppleva världen. Barn lär då både av och med varandra och samspelet mellan dem är väsentligt. Detta gör barn medvetna om deras egna och kamraternas betydelse. Det är viktigt att forma en lärande miljö så att barn blir delaktiga i den pedagogiska verksamheten och får stöd i att utveckla en positiv attityd till det egna lärandet. Det är även betydande att pedagogen är medveten om att lärandet sker ständigt och överallt. Den mer kunnige hjälper eller stöttar den som är mindre kunnig i den aktuella situationen. Här tar barn till sig olika sätt att tänka, tala och genomföra fysiska saker som de blir inblandade i (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000).

Pramling Samuelsson och Mårdsjö (1997) menar att det är viktigt att pedagogen är medveten om att barn lär sig genom samspel och kommunikation med andra barn och vuxna. Barn lär sig och uppfattar sin omvärld med alla sina sinnen, i och med detta är barns lärande personligt. Pedagogerna måste även se barn som en helhet, vilket innebär att alla delar i utvecklingen är viktiga och man kan inte skilja på utveckling och inläring.

Säljö (2000) skriver att i ett sociokulturellt perspektiv har lärande med relationer att göra och lärande sker genom deltagande och deras samspel, språk och kommunikation. Det är genom kommunikation som vi blir delaktiga i kunskaper och färdigheter och genom att lyssna på andra blir barn medvetna om vad som är intressant och värdefullt.

3.3.1.1 Lev Vygotskij (1896-1934)

Vygotskij kommer från Vitryssland och har fått stor betydelse för den psykologiska forskningen. Han räknas som en av de viktigaste grundarna av modern psykologi trots att han arbetade tio år inom psykologin (Jerlang, 1999). Hans teorier har fått en betydande plats inom forskningen om barns lärande och han förespråkar det sociokulturella perspektivet (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000).

Enligt Vygotskij föds människan in i en redan existerande social människovärld där människan utvecklas genom att sammanföras med bland annat andra människors språk och beteende. Människan utvecklas genom att själv börja hantera dessa redskap och förmedlingen sker genom den sociala kontakten med andra människor både språkligt och praktiskt (Jerlang, 1999).

Socialt samspel är det betydande motivet i barns utveckling och att man utgår från att lärandet leder utvecklingen, enligt Vygotskij. Hans främsta argument är att barn lär mer och bättre tillsammans med andra som kan mer än de själva inom det aktuella området. Barn lär tillsammans genom att kommunicera och härma varandra och när de är involverade i kommunikationer med andra barn blir de införda i nya strukturer av tankesätt (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000).

Vygotskij menar att språket utvecklas först socialt i samspel med andra och sedan individuellt, men när det gäller språket och tänkandet är det ingen som kommer för det andra, mänskligt tänkande och handlande är beroende av det sociala sammanhanget. Sammanhanget kan inte skiljas ut från aktivitet och tanke, utan ses som en enhet (Dysthe, 2003).

Enligt Vygotskij leker barn för att behaga sina motiv och ouppfyllda önskningar, som blir framkallade genom leken. Ur den sociala världen inträder lek och barn försöker tillägna sig sin omvärld. När barn leker är det inte reflekterande om sina motiv. När det gäller barns utveckling är leken den dominerande aktiviteten och genom leken utvecklar barn förståelse och tänkande. Han menar att allt psykiskt liv utvecklas i socialt samspel och utvecklingen går från det sociala till det individuella och språket är det centrala (Jerlang, 1999).

3.3.3 Lekpedagogik

Birgitta Knutsdotter Olofsson (1929-) är professor och har forskat om lek sedan mitten av 1980-talet, hon har arbetat fram ett lekpedagogiskt arbetssätt som innebär att leken får ta tid, finns det ingen tid så blir det ingen lek. Hon anser även att det är viktigt att pedagogen deltar i leken på barns förutsättningar och att man inte skall avbryta leken. Hon menar att man skall låta barn ta initiativet och strunta i planeringen. I förskolan där Knutsdotter Olofsson startade upp lekpedagogiken får barnen till exempel äta frukost och mellanmål när de vill och har tid (Läraryrket, 2006).

Lekpedagogik utgår från barnens initiativ och deras lek. Pedagogen stimulerar med material och uppslag och deltar i leken på barnens villkor. Barnens ges tid att ostört utveckla sin

fantasi. De skapar det de behöver i leken, och leken stimulerar konstnärliga uttryck (ur Nationalencyklopedin, Lärarförbundet, 1998, s.11).

Lekpedagogik är en pedagogisk metod som pedagogen kan använda för att främja lek, lärande och utveckling och barn kan erövra kunskap på flera olika sätt i ett lekpedagogiskt arbetssätt (Lärarförbundet, 2006). Knutsdotter Olofsson menar att det är av betydelse att pedagogen är intresserad av barn och vad de gör för att lekpedagogik skall fungera. Då pedagogen tar barns perspektiv upptäcker man miljön där barn vistas och på så sätt få man nya utgångspunkter och därmed kan man förbättra lekmiljön med exempelvis vikskärmar. Hon anser att barn leker bäst utomhus, dels på grund av utrymmet som finns men också för materialet som finns i naturen (Lärarförbundet, 1998).

3.3.4 Konstruktivism

Jean Piaget (1896-1980) var från början biolog i Schweiz men utvecklade ett intresse för filosofi och psykologi där hans teori har haft stor betydelse i pedagogiken. I sin teori om kognitiv utveckling beskrev och förklarade han hur barn på olika nivåer i sin utveckling tillägnar sig kunskaper och erfarenheter, vilket även kan ses som lärande (Lillemyr, 2002).

Piaget betonade barns förmåga att av tidigare kunskaper och erfarenheter skapa ny kunskap och kognitivt utforma omvärlden och därmed ses Piagets teori som en inläringsteori. När det gäller lärandet handlar det om att barn i samspel med omvärlden får sin kunskap. Piaget menade att både imitation och lek är viktiga för barns utveckling genom att prova sig fram sker barns språkutveckling (Lillemyr, 2002).

Barn lär av varandra i och med att de pratar med varandra på en nivå som de lätt förstår då deras sätt att prata är direkt, enligt Piaget. Barn tar både återkoppling och argument från andra barn på allvar och är starkt motiverade att ändra villkoren mellan sig själva och andra. På det sättet ges barn möjligheter till en positiv återkoppling på sitt sätt att förstå något genom att de lär tillsammans. Lärandet stimuleras i första hand av att kognitiva konflikter uppträder i dialogen mellan barn. Då ett barn pratar med ett annat barn måste de ta en annans perspektiv, vilket kallas decentrering enligt Piaget (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000).

3.3.5 Utvecklingspedagogik

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) skriver om utvecklingspedagogiken, en pedagogik utvecklad av förskollärare, som innebär att lek och lärande är oskiljbara i barns värld. Som pedagog är det viktigt att bli medveten om hur stor inverkan leken, pedagogen och miljön har på barn, vilket visas av olika studier som grundas på utvecklingspedagogiken. I utvecklingspedagogiken blir barn medvetna om sitt eget lärande och kan då dela med sig av sin erfarenhetsvärld samt att de är medvetna om mångfalden av olika sätt att tänka. Pedagogens roll är bland annat att bestämma innehållet, ta utgångspunkt i barns erfarenheter, intervjua barn, ha en klar struktur, ha ett mål, ta tillvara på mångfalden i barns idéer och kanske framför allt att ta barns perspektiv.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att i utvecklingspedagogiken skall pedagogen medvetande och aktivt utveckla barns erfarenhetsvärld, vilket betyder att pedagogen utvidgar barns medvetenhet om olika händelser i deras omvärld och om sig själva. Det krävs då att pedagogen utnyttjar barns erfarenheter. Barns erfarenhetsvärld är alltså det centrala och detta

innebär att pedagogen bör arbeta med att få barn att tala och reflektera. För lärandet är det barns egna tankar och frågeställningar som är utgångspunkt.

I utvecklingspedagogiken handlar det även om kommunikation, variation, dokumentation, reflektion, barns inflytande samt att barns tankar och erfarenheter skall framkomma. Leken har stor betydelse för barn och detta framför allt just på grund av att barn lär sig när de leker, både tillsammans och av varandra. I leken både gestaltar och skapar barn erfarenheter och leken är betydelsefull för barns liv och meningsskapande. I och med detta är det viktigt att barns lek tas på allvar (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Vi har det sociokulturella perspektivet som utgångspunkt i vår studie för att vi anser att det perspektivet bygger mycket på kommunikationen och samspelet mellan barn och pedagogerna och att barn lär tillsammans med andra (Dysthe, 2003). Även de övriga teorierna kommer väl till pass i vår studie för de berör barns lek, lärande och utveckling där kommunikation är av betydelse.

3.4 Lekens betydelse för barns utveckling

De flesta är överens om att leken har stor betydelse för barns utveckling och genom leken utvecklar barn flera olika saker. Vi har nedan valt att använda oss av tre huvudrubriker; social utveckling, motorisk utveckling och språklig utveckling, för att belysa detta.

3.4.1 Social utveckling

Barn utvecklar sin sociala kompetens genom att leka tillsammans och då lär de sig att leva med andra människor, bli arga, skratta, känna empati och sympati. Barn lär sig även att kontrollera sin styrka och lära sig vart gränserna går (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). Lillemyr (2002) anser att man kan betrakta lek som samspel och då hamnar lekens sociala perspektiv i fokus.

Det krävs att barn följer sociala lekregler för att leken skall flyta på, vara rolig och för att barn skall bevara lekens balans måste de kontrollera de tre sociala lekreglerna som är turtagande, ömsesidighet och samspel. Turtagande betyder att ibland tar det ena barnet initiativet och bestämmer och ibland är det den andra. Ömsesidighet innebär att alla är på jämlik nivå, oberoende av styrka och ålder. Samspel går ut på att de barn som leker tillsammans är införstådda med att de leker och vad de leker (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Leken har en betydande ställning i barns sociala liv och att vara med och leka kräver en bra förmåga att umgås med andra, samtidigt som man övar och stärker detta i leken. Därmed kan man se leken som både ett mål och en metod i arbetet med social samvaro och kompetens (Pape, 2000). Det finns sex betydande områden för barns sociala utveckling i samband med lek:

- ”att ta olika roller
- att förhandla, kompromissa och lösa konflikter
- att bearbeta upplevelser och utveckla tanke och fantasi
- att kommunicera på olika plan
- att alla kan bestämma i tur och ordning (turtagande)
- att utveckla och behålla vänskap” (Pape, 2000, s.134-135).

Genom leken så lär barn känna sig själva och kommunicera då leken sker oftast i samspel med andra. Barn utvecklas både socialt och kognitivt genom samspelet i leken och barn tillfredställer viktiga behov genom att delta i leken, samtidigt som deras utveckling inspireras. I leken kan barn spela ut sina känslor tillsammans med andra barn och de får chans att pröva att ta andras perspektiv. Människan är ett socialt väsen och är beroende av att vara inblandad i sociala relationer och en huvudsaklig social aktivitet är att få medverka i en grupp (Lillemyr, 2002).

Genom lek kan barn utforska olika känslor och för att utveckla sin förståelse för en annan människa behöver de först och främst förstå sina egna känslor och uttryck. I lek undersöker och prövar barn sin förmåga till handling, mod, omsorg och inlevelse. Leken erbjuder barn många möjligheter till att byta perspektiv, rolltagande och att ta någon annans position, därmed får de möjlighet att förbättra sin inlevelse och empati. Empatisk förmåga innebär att kunna leva sig in i en annans situation och förstå hur den andre har det. När barn samspelar med andra får de möjlighet att undersöka vilka förutsättningar som gäller för att vara tillsammans. I och med andra barn i gruppen får varje barn möjlighet att identifiera sig, delta i gemenskap och utveckla vänskap (Öhman, 1998).

3.4.2 Motorisk utveckling

Motorisk utveckling betyder att ett barn stegvis tillägnar sig olika färdigheter som har med rörelse och förflyttning att göra. Motorisk utveckling beskriver hur barn lär sig att lyfta huvudet, sitta, krypa, stå, gå och så vidare (Grindeberg & Langlo Jagtöiens, 2000). Motorisk utveckling beskrivs vanligtvis i relation till ålder, men kan också relateras till färdighetsnivå och den motoriska utvecklingen ses som en livslång process. Langlo Jagtöien, Hansen & Annerstedt (2000, s.60) skriver att "Motorik inbegriper alla funktioner och processer som hjälper till att styra och kontrollera våra kroppsliga rörelser".

Motorik kan delas upp i två delar; grov- och finmotorik. Rörelser som främst förekommer genom de stora muskelgrupperna i armar, rygg, mage och ben är grovmotorik, exempelvis då man lär sig krypa, springa, hoppa, rulla och sitta. Noggranna rörelser i ansiktet med fötterna och händerna är finmotorik (Langlo Jagtöien, Hansen & Annerstedt, 2000). Finmotorik är de mer avgränsade rörelserna som behövs när man skall gripa, skriva och göra andra precisionskrävande saker med händerna, även rörelser med ögonen och munnen räknas som finmotorik. När barn är ute och leker utvecklas grovmotoriken och för att barns finmotorik skall förbättras bör olika material finnas så att barn får sysselsätta sina händer. Den motoriska utvecklingen sker i en särskild ordningsföljd efter bestämda principer som är lika för alla människor (Grindeberg & Langlo Jagtöiens, 2000).

Grindeberg och Langlo Jagtöiens (2000) menar att genom leken får barn testa sina fysiska skickligheter och när det gäller lek och fysisk aktivitet så finns det vissa inslag som är särskilt betydelsefulla. Nämligen att leken är grundad inifrån och sätter den befintliga världen ur spel och den omfattar impulsivitet.

För barn är kroppen på sätt och vis en utgångspunkt till lek. När barn känner att det kontrollerar sin kropp och har förtroende till sin rörlighet är all lek tillämplig. För barns utveckling och förmåga att leka så har de huvudsakliga fysiska skickligheterna stor betydelse, stå, sitta, springa, klättra och så vidare kan skiftas på oerhört många sätt. Det är betydelsefullt att varje barn får tillfälle att lära känna sin egen kropp och sina egna rörelsemöjligheter och i leken använder barn

hela sig själv med tankar, känslor och rörelser, att leka kan både vara fysiskt och psykiskt (Grindeberg & Langlo Jagtöiens, 2000).

Barn utvecklar hela tiden sina rörelsefärdigheter och blir allt kunnigare på att kontrollera kroppen i vardag och lek. Genom ett samspel mellan fysisk tillväxt, mognad och lärande, då vi försöker behärska omvärlden utvecklas grov- och finmotoriska rörelser (Langlo Jagtöien, Hansen & Annerstedt, 2000).

3.4.3 Språklig utveckling

Öhman (1998) menar att all utveckling sker genom samspel, bland annat leken och där utvecklar barn sina kommunikativa kompetenser. Genom språket erövrar barn omvärlden och med hjälp av språket förnyar, återskapar och håller man fast vid det väsentliga inom det egna samhället och kulturen. Barns språk utvecklas i sociala situationer med andra människor, både i vardagen och i leken, då språkträningen blir aktiv (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Barn är inställda på kommunikation från födseln och långt innan barn uttalar första ordet så startar och pågår språkutvecklingen för att sedan fortsätta hela livet. När barnen blir äldre blir uttrycksätten flera och kroppsspråket breddas med miner, gester och ljud. Barn tillägnar sig allteftersom enstaka ord som symboliserar saker, men kan ännu inte formulera tankar och känslor. Genom lek utvecklas språket och för språkutvecklingen är rim och ramsor, sånger, rörelse, rytmik och böcker viktiga (Granberg, 2000).

Språket är människans betydelsefullaste verktyg för kommunikation, begreppsbyggnad och för att bearbeta känslor och tankar och i samspel med andra utvecklas språket. Med hjälp av språket gör vi oss begripna och tillägnar oss kunskap (Granberg, 2000). Pape (2000) menar att för kommunikation är språket ett socialt redskap och språket spelar en viktig roll i att styra förmågan att umgås med varandra. För att kunna kommunicera krävs både förmågan att uttrycka sitt jag och att respektera andra och det blir pedagogens roll att exempelvis stimulera barns samspel i lek och på andra sätt göra en atmosfär för gemenskap och respekt.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att i förskolan skall barn ha möjlighet att förbättra sin språkliga kunskaper och på ett lekfullt sätt skall de komma i kontakt med det talande och skrivna språket. Barn måste uttrycka sig så att andra förstår och de själva måste begripa vad andra säger för att kunna leka ihop. Barn kommunicerar med varandra genom att bland annat använda rörelser, ljud, ord, gester, röstlägen och andra signaler. Barn talar även med olika röster och med olika tempus beroende på om dem talar om vad de skall leka, talar i leken eller utanför leken. Knutsdotter Olofsson (2003) skriver att ju mer utvecklad leken blir desto viktigare är det att både talet om leken och talet i leken kommer fram till en person.

Utifrån ett sociokulturellt perspektiv är kommunikativa utvecklingar förutsättningar för lärande och utveckling. Genom att lyssna, samtala, härma och samverka med andra får barn kunskaper och färdigheter. Språk och kommunikation är grundvillkoret för att allt lärande och tänkande skall kunna ske. Vi använder språket för att förstå, tänka och förmedla (Dysthe, 2003).

I förhållande till vårt syfte om lekens betydelse för barns utveckling menar författarna att leken har påverkan på barns utveckling då deras sociala kompetens stimuleras genom att barn leker tillsammans och får chansen att känna empati, uttrycka känslor, ta hänsyn, vara på en likvärdig

nivå och samspela med andra barn (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). Barns motoriska utveckling påverkas också genom leken, grov- och finmotoriken utvecklas från grovt till fint koordinerade rörelser allteftersom barn klarar av varje enstaka rörelse och kombination av rörelse, vilket övas i leken (Grindeberg & Langlo Jagtöiens, 2000). I leken utvecklas även barns kroppsspråk och talspråk, barn lär sig då att kompromissa, lyssna och göra överenskommelser (Knuttdotter Olofsson, 1987).

3.5 Lek och lärande

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) kan man inte skilja lek från lärande och när barn försöker förstå omvärlden så sker detta genom leken. I leken utforskar barn sin omvärld, bearbetar intryck och erfarenheter och kommunicerar med andra. Genom leken utvecklas barn bland annat socialt, känslomässigt, motoriskt och intellektuellt, därmed bör leken ses som en viktig del i allt lärande.

Leken är en betydelsefull arena för barns lärande då samspel sker mellan barn och leken är viktig för lärande i den betydelsen att barn har möjlighet att göra erfarenheter i leken som i framtiden leder till lärande. Genom leken får barn bearbeta händelser och får möjlighet att utveckla tankarna och fantasin där allt är möjligt i leken (Pape, 2000).

Lillemyr (2002) skriver att genom leken får barn experimentera, skapa och uppleva. Leken är betydande för lärandet vilket många forskare och författare är överens om och de menar att:

- ”Leken stimulerar språket
- Leken stimulerar fantasi och kreativitet
- Leken utvecklar social kompetens
- Leken utvecklar identitet
- Leken ger möjlighet till aktivt inflytande
- Leken motiverar och inspirerar barnet” (Pramling Samuelsson & Sheridan 1999, i Lillemyr, 2002, s.115)

Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) menar att barn utvecklar sin uppfattning för delaktighet och rättigheter genom lek. I leken och i samspel med andra lär sig barn innebörden av att känna delaktighet och jämlikhet. För barn är ömsesidighet och turtagning mycket viktigt i leken tillsammans med andra, att alla är med på det som görs och bestäms i leken är av betydelse. Knuttdotter Olofsson (2003) skriver att när barn leker tillsammans lär de sig att leva med andra människor, att kunna kompromissa och att känna empati och sympati för andra.

I leken lär sig barn tillsammans och av varandra, exempelvis så utvecklar barn tankar om inflytande, rättigheter och delaktighet. I leken möter barn den andres perspektiv och lär sig så småningom även att se saker ur en annan synvinkel. Det är till stor del i leken som barn lär sig vad det betyder att vara delaktig och utföra ett medbestämmande eller vem det är som har makt att bestämma om delaktighet och regler (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Lillemyr (2002) menar att lek och lärande är två vitt skilda begrepp då barn befinner sig i leken och lärandet är någonting som sker inom dem. Lek och lärande kan ske på samma gång hos barn genom att de lär sig genom leken. Leken handlar även om utveckling hos barn och inte endast om

lärande. Beroende på vilket teoretiskt synsätt man har ser man på lärande och utveckling på annorlunda sätt och de kan tolkas olika i olika teorier. Principerna för lärande kan summeras på följande sätt:

- Lärande bör vara kopplat till handling och praktiskt utförande.
- Lärande måste anpassas till det enskilda barnets nivå och erfarenheter och motiveras.
- Lärande bör förbindas till skapande aktiviteter.
- Lärande bör underhållas genom olika former av lek och lärande.
- Lärande är oftast socialt och har betydelse för alla sidor hos barnen.
- Lärande bör vara meningsfullt för barnen och bör följas upp och fortsätta.

När det gäller vårt syfte som berör barns lärande genom leken är författarna överens om att leken är betydande för barns lärande. Barn får bland annat samarbeta, bearbeta erfarenheter, utveckla sin fantasi och identitet genom leken (Lillemyr, 2002).

3.6 Pedagogernas roll i leken

Leken har ständigt spelat en stor roll i förskolan, men hur pedagoger förhållit sig till leken har sett olika ut genom tiderna. Nu för tiden ser man fördelen med att pedagoger är delaktiga i barns lek medan förr i tiden var pedagoger rädda för att gå in i leken. Leken ses idag som ett pedagogiskt hjälpmedel till lärande och ett sätt att kommunicera, men det gäller att hålla rätt nivå när man går in i leken. I leken är pedagogernas roll tydlig, nämligen att flitigt delta och stimulera leken. Pedagoger och barn har olika mål med leken, barn lever i nuet och pedagogerna är styrda mot framtiden då de använder teorier och sin erfarenhet för att leken skall stimulera barns lärande och utveckling (Läraryrskommittén, 2006).

Med tanke på lekens betydelse för barns utveckling och lärande är det pedagogens uppgift att skapa tillfällen för alla barn att leka och tillsammans framkalla en miljö som stimulerar till lek (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). När pedagogerna går in i leken undanhålls pedagogrollen och pedagogen får då en likvärdig ställning som barn. Pedagogerna finns där och har möjlighet att övervaka utan att barn känner sig kontrollerade. Pedagogerna i leken har även chans att observera barn, ställa frågor och få en uppfattning om deras tankar, pedagogerna får på så sätt kunskap om barnen och lär känna dem bättre, vilket ses som positivt (Läraryrskommittén, 2006).

Pedagogerna ser samspelet i gruppen ur en ny synvinkel när de deltar i leken och uppfattar barns personlighet på ett annat sätt än som åskådare, det är även lättare att få in utstötta barn i leken om man själv deltar. Genom att pedagogerna är delaktiga i leken kan den förbättras så att leken kan bli mer varierad och utvecklad. Det är av betydelse att pedagogerna medverkar i leken och samtalar med barn utan att bestämma samt att barn bör få leka själva när de leker koncentrerat. En professionell pedagog deltar ibland i leken och ingriper ibland eller bara stöder barn i leken och ibland skall man absolut inte störa. När pedagogerna går in i barns lek sker det på deras villkor, utan att dominera, utvidga och utveckla lekens tema. En lekglad pedagog är det mest stimulerande som finns för barns lek, men ju äldre barn är desto viktigare är det att de får leka ensamma, utan någon pedagog (Knutsdotter Olofsson, 1987). Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver att det i leken inte finns någon åldersgräns för de medverkande. Pedagogerna kan med nytta stötta och utveckla barns lek och läroprocesser genom att själv aktivt delta i leken och

det är pedagogernas roll att se till att alla barn får möjlighet att vara med och leka. Öhman (1998) skriver att pedagogerna skall visa respekt för barns lek genom att inte störa eller avbryta i onödan och pedagogerna anger ramarna för samspelet i lek, genom att ge den utrymme och tid.

Många pedagogers inställning till barns lek är se men inte röra, genom denna inställning frånsäger pedagogen sig rollen som inspirationskälla och skicklig medspelare för barnen i leken. Pedagogerna skall finnas till för att lösa konflikter, fixa material och anordna miljön. Flera pedagoger är osäkra på att gå in i en roll och leka med barnen och de anser att den fria leken skall vara fri, även från pedagoger (Knutsdotter Olofsson, 1987).

När det gäller vårt syfte om pedagogers roll i leken menar författarna ovan att om pedagogerna skall delta i leken så sker det på barns villkor. Pedagogerna skall även stimulera leken och se till så varje barn blir delaktiga i leken. Vissa pedagoger anser att man aldrig skall störa barns lek och andra menar att pedagogernas delaktighet är betydande för barns lek (Knutsdotter Olofsson, 1987).

3.7 Sammanfattning

Begreppet lek är svårt att definiera eftersom det kan ha olika betydelse för olika människor (Öhman, 1998). Knutsdotter Olofsson (1987) menar att en definition av leken är att den är frivillig, lustfylld och spontan och den sker för sin egen skull, utan något mål. I Lpfö 98 framkommer det att leken är viktig för barns lärande och utveckling, vilket pedagogerna i förskolan skall vara medvetna om och det skall präglade deras verksamhet. Detta är även något som de flesta lekforskare och författare är överens om.

Det finns många olika teorier kring lek och utifrån det sociokulturella perspektivet, som ligger till grund för vår studie, med Vygotskij i spetsen sker lärandet i samspel mellan barn och de lär både av och med varandra. För att detta samspel skall fungera är språk och kommunikation det mest centrala (Dyste, 2003). Enligt Knutsdotter Olofsson, som arbetat fram ett lekpedagogiskt arbetssätt, måste leken få tid och man skall inte avbryta leken, utan barn får då ostört utveckla exempelvis sin fantasi (Läraryrket, 1998). Inom konstruktivismen, som Piaget förespråkar, handlar det om att barn i samspel med omvärlden får sin kunskap och både imitation och lek är viktiga för barns utveckling (Lillemyr, 2002). Barn lär av varandra i och med att de pratar med varandra på en nivå som de lätt förstår då deras sätt att prata är direkt (Williams, Sheridan & Pramling, 2000). Utvecklingspedagogiken innebär att lek och lärande är oskiljbara i barns värld, leken är viktig för barn och detta framför allt på grund av att barn lär sig när de leker, både tillsammans och av varandra (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

Leken har betydelse för barns lärande och utveckling. I leken utvecklar barn en rad olika saker, bland annat språk, motorik, social kompetens, som exempelvis samspel, ömsesidighet och turtagande. I Lpfö 98 framkommer det att pedagogerna ska arbeta så att barnen får stöd och stimulans i sin motoriska, sociala och språkliga utveckling.

Lek går inte att skilja från lärande och i leken utforskar barn sin omvärld, bearbetar intryck och erfarenheter och kommunicerar med andra. Det finns inte någon åldersgräns i leken och pedagogen kan med nytta stötta och utveckla barns lek och läroprocesser genom att själv aktivt

delta i leken (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). När det gäller pedagogens roll i leken anser en del författare att pedagogen skall delta flitigt och stimulera leken och i leken har pedagogen möjlighet att studera och observera barn utan att de känner sig kontrollerade (Läraryrket, 2006). Knutsdotter Olofsson (1987) menar att pedagogen får en annan utgångspunkt när de deltar i leken och förstår barns personlighet på ett annat sätt. Många pedagogers uppfattning om barns lek är se men inte röra, utan pedagogen skall finnas till för att fixa material, anordna miljön och lösa konflikter.

4. Metod

I metodavsnittet kommer vi att beskriva vårt val av metod, hur vi har gått till väga samt hur vi bearbetade resultatet. Vi kommer även att redogöra för hur vi valde vår undersökningsgrupp, vår tillförlitlighet och vilka etiska förhållningssätt som vi tog hänsyn till.

4.1 Val av metod

Vi har valt att använda oss av ostrukturerade enkäter (se Bilaga 1) för att få svar på vårt syfte. När vi analyserade resultatet använde vi oss av en kvalitativ analysmetod, som innebär att vi tolkade de olika svaren som vi fick av vår enkätundersökning. Vi ansåg att detta var lämpligt eftersom vi på detta sätt fick en övergripande bild av vad pedagogerna tyckte i de olika frågorna.

Vårt val av enkätundersökning grundar sig i att vi ansåg att med hjälp av enkäter får vi en bredare bild av vad ett större antal pedagoger anser om våra enkätfrågor än om vi skulle ha intervjuat. Med enkäter tycker vi att pedagogerna hinner fundera över sitt svar och kan svara på den när de har tid. Om vi istället valt att intervjua tror vi att pedagogerna förmodligen skulle svara vad de tror att vi, som intervjuare, vill höra och att svaret kan bli förhastat. Vi anser att det känns mer uppriktigt med anonyma enkäter som pedagogerna kan ägna sig åt i lugn och ro när de passar dem själva.

Vi valde att göra ostrukturerade enkäter, med öppna frågor och fria svar. Vår idé med detta var som en skriftlig intervju, vilket det inte hade blivit om enkäten istället hade haft styrda frågor med svarsalternativ. Vi ansåg att öppna frågor var ett sätt som gav oss innehållsrika svar från pedagogerna. Stukát (2005) menar att en fördel med enkäter är att pedagogerna får möjlighet att utveckla och anpassa sina svar. I de ostrukturerade enkäterna finns det inga svarsalternativ utan pedagogerna får svara med egna ord. Patel och Davidsson (2003) anser att det är bra att börja en enkät med några neutrala frågor och därför valde vi att börja med tre neutrala frågor, som inte berör vårt ämne. En nackdel med våra enkäter var att vi inte innan visste vad pedagogerna skulle svara på våra frågor och kunde därmed inte ställa följdfrågor till deras svar.

Vårt val av enkäter i samband med ett sociokulturellt perspektiv grundar sig på att lyfta perspektivet och inte enbart i anknytning med intervjuer, som är vanligast inom forskningen, utan även i samband med ostrukturerade enkäter. Säljö (2000) menar att inom det sociokulturella perspektivet är samspel och kommunikation centralt när det gäller lärandet och i vår enkätundersökning för pedagogerna en kommunikation med oss, genom att skriva "fritt" i den ostrukturerade enkäten som vi sedan tolkar.

Vi besökte förskolorna i början på april 2007 för att lämna vårt informationsbrev (se Bilaga 2) och våra enkäter. Innan detta hade vi haft telefonkontakt med en pedagog på varje förskola så de var medvetna om att vi skulle komma och de hade bekräftat att de ville delta i vår undersökning. Vi samlade in enkäterna i början på vecka 16. Under tiden enkäterna var på förskolorna behandlade vi litteraturen vi funnit relevant för vår studie. Efter att vi samlat in enkäterna sammanställde vi dem för att få en uppfattning om vad pedagogerna svarat på de olika frågorna.

4.2 Urval och undersökningsgrupp

Vi valde att lämna ut enkäterna till tio olika avdelningar fördelat på två förskolor där vi tidigare haft kontakt under vår lärarutbildning. Båda förskolorna ligger i Västra Götalands län. I undersökningen deltog 23 pedagoger varav 7 barnskötare och 16 förskollärare. Pedagogerna har arbetat inom förskolan i 2-20 år och arbetar med barn i åldrarna 1-5 år. Bortfallet i vår enkätundersökning blev sju pedagoger, då de ansåg att det inte hade tid att svara på vår enkät. Vi har valt att benämna de olika pedagogerna i vår undersökning med siffrorna 1-23 för att säkra deras anonymitet och för att undvika snedvridning i resultatet.

4.3 Genomförande

För att bedöma enkätfrågornas relevans utifrån vårt syfte och våra frågeställningar genomförde vi en pilotstudie med två förskollärare. De tyckte att enkätfrågorna liknade intervjufrågor och vi förklarade att vi valt en ostrukturerad enkät för att vi ville att de pedagoger som svarar skulle skriva hur de själva uppfattar och ser på våra frågor, istället för att ha olika svarsalternativ. Vår tanke var att pedagogerna skulle skriva så mycket som möjligt på varje fråga. Vi är medvetna om att enkätfrågorna är öppna och vi kände att enkätfrågorna var relevanta för vårt arbete utifrån vårt resultat av pilotstudien. Den enda frågan vi tog bort från enkäten var om pedagogen var man eller kvinna, då detta inte hade någon relevans för vår studie. Dessa två förskollärare tittade även igenom vårt informationsbrev, utan invändningar, innan vi lämnade ut det.

Enkäterna lämnades ut till var och en av pedagogerna på förskolorna. De fick cirka två veckor på sig att besvara enkäten och vi hade skrivit i brevet att de skulle lämna enkäten i ett stort kuvert i personalrummet där vi skulle hämta dem. Pedagogerna i vår undersökning är anonyma då vi inte vet vem som skrev vad, eftersom vi samlade in dem i kuvertet. När vi började sammanställa enkäterna valde vi att bearbeta en fråga i taget från de olika enkätsvaren.

4.4 Bearbetning av material

Efter att vi samlat in enkäterna sammanställde vi svaren som vi fått av pedagogerna för att få en föreställning om vad pedagogerna svarat på varje fråga. Vi tog en enkätfråga i taget och skrev av alla svaren som vi fått av de olika pedagogerna så att vi fick alla svar under en och samma fråga. Detta gjorde vi på/vid varje enkätfråga för att få en övergripande bild av vad pedagogerna tyckte och det blev på så sätt lättare för oss när vi skulle sammanställa och analysera svaren. När vi sammanställt svaren, varje fråga för sig, bearbetade vi materialet som vi fått av undersökningen. I resultatdelen valde vi att under varje enkätfråga sammanfatta svaren vi fått i förhållandet till vårt syfte och våra frågeställningar och där valde vi att citera några av pedagogernas svar för att kunna visa på likheter och skillnader.

4.5 Tillförlitlighet

Vi har strävat efter att få så hög reliabilitet och validitet som möjligt i vår undersökning, med reliabilitet menas undersökningens pålitlighet och tillförlitlighet, och validitet innebär att man mäter det man avsett att mäta (Stukat, 2005). Vi har alltså strävat efter ett resultat som är så trovärdigt som möjligt. Reliabiliteten kan ha påverkats av att alla pedagoger i vår

enkätundersökning inte har gått lärarutbildningen. Många av pedagogerna lade ner mycket tid på att besvara frågorna, medan andra bara skrev korta meningar. Några av pedagogerna besvarade inte frågan om lekteorier på grund av olika orsaker, detta kan bidra till låg reliabilitet på just denna fråga. Genom enkäterna fick vi svaren ordagrant vilket underlättade vår bearbetning.

När det gäller validitet skrev vi ner enkätfrågorna utifrån att kunna besvara vårt syfte och vi ifrågasatte också frågornas relevans i förhållande med syftet och våra frågeställningar. Våra frågor har medvetet uttryckts så "öppet" som möjligt för att vi inte vill leda pedagogerna. Vi anser att enkätundersökningen reflekterar det vi från början avsåg att undersöka.

Resultatet av vår studie kommer inte att kunna generaliseras till samtliga förskolor, då skulle det krävas ett mycket större urval än de pedagoger som ingått i vår studie. Vi tycker ändå att vår undersökning stämmer väl överens med tidigare forskning och svaren från pedagogerna stämmer väl överens med varandra. Detta betyder att vi har fått en god inblick i vad pedagogerna i vår enkätundersökning anser om barns lärande och utveckling genom leken.

4.6 Etiska förhållningssätt

Stukát (2005) skriver om informationskravet vilket innebär att de som medverkar i undersökningen skall informeras om syftet med undersökningen, våra namn och till vilken skola vi tillhör, att pedagogernas deltagande är frivilligt samt hur vårt resultat kommer att redovisas. Vi anser att vi förhåller oss till informationskravet i vår enkät genom vårt informationsbrev, där pedagogerna i vår enkätundersökning fick information om vårt syfte, våra namn, att deltagande var frivilligt och att deras anonymitet kommer att skyddas. Vi erbjöd dem även att ta del av vår studie när den är färdig.

För att kunna garantera pedagogerna i vår undersökning anonymitet valde vi att i resultatdelen ta bort de tre första frågorna i enkäten, om deras utbildning, antal år i yrket samt vilken åldersgrupp de arbetar med. Detta med tanke på att förskolorna ligger relativt nära varandra och möjligheten finns att pedagogerna känner igen varandra.

5. Resultat

Vi har valt att redovisa vårt resultat utifrån våra enkäter och de svar vi fått på enkätfrågorna är relativt lika varandra och vi har valt att redovisa några av svaren. För att tydliggöra svaren vi fått av pedagogerna har vi valt att göra en liten sammanfattning innan pedagogernas svar på varje fråga.

5.1 Begreppet lek enligt pedagogerna

På frågan hur pedagogerna definierade begreppet lek var alla överens om att begreppet lek är svårt att definiera och att lek kan vara så många olika saker. Lek kan vara så mycket och betyda olika för olika barn. Nästan alla av pedagogerna nämner att lek är något positivt för barns lärande och utveckling och där frihet är av betydelse. Några av pedagogerna anser att allt som barn gör är lek.

Lek innebär mycket och barnen lär sig så mycket om livet i leken, lek är en positiv del i barnens liv. Lek kan ha olika betydelse för olika barn (Pedagog 7).

Lek är en sysselsättning där barnen får frihet att göra som dem vill, utan att vuxna bestämmer regler, tillvägagångssätt och andra begränsande villkor (Pedagog 16).

Lek är en positiv samvaro där barnet lär sig och utvecklas hela tiden. Allt barn gör är lek, både den fria tiden och bestämda aktiviteter (Pedagog 21).

Barnet bestämmer själv vad som är lek och ej. Det som är lek för ett barn är det kanske inte för ett annat. Lek är barnens egen metod för utveckling och lärande, leken är nödvändig för barnen (Pedagog 2).

5.2 Lekens syfte enligt pedagogerna

På enkätfrågan som gällde vad leken har för syfte för barn så anser alla pedagoger att leken har stor betydelse för barn i förskolan. Genom leken lär, utvecklar och bearbetar barn en rad olika saker, såsom sina känslor, erfarenheter och händelser. Många pedagoger menar att barn tränar sig på att samspela med andra genom leken.

Lekens syfte för barnen är att de bearbetar händelser och upplevelser de har varit med om. Leken har stor betydelse för barnen. De samarbetar och utvecklar sin fantasi samt lär sig det sociala samspelet (Pedagog 18).

I leken får barnen träna på att samspela med andra barn. Dem lär sig kommunicera (verbalt och med kroppsspråket) och göra sig förstådda. Barnen lär sig att lyssna på andra barn. Barnen kan leka sådana saker som dem själva upplevt och fått erfarenheter och bearbeta saker som de har varit med om. I leken tränar barnen på turtagning och att kunna förstå regler, leksignaler som barnen förmedlar till varandra. Barnens lek i förskolan är viktigt för dem (Pedagog 20).

Leken är oerhört viktig för barnen. I leken kan de bland annat bearbeta erfarenheter och känslor t.ex. rädsla för tandläkaren eller doktorn och att uppfylla önskningar som t.ex. prinsessdrömmar (Pedagog 12).

Lek och lärandet går hand i hand och i leken bearbetar barn alla sina intryck och erfarenheter för att få en förståelse för allt som sker runt omkring dem (Pedagog 11).

5.3 Lekteorier som pedagogerna använder sig av

Några av pedagogerna valde att inte svara på denna fråga om vilken/vilka lekteorier de använder sig av. Många av pedagogerna svarade att de inte medvetet använder sig av någon lekteori och några använder sig av lite av varje. Pedagogerna har främst nämnt det sociokulturella perspektivet och Vygotskij samt Knutsdotter Olofsson på denna fråga, men även Pramling Samuelsson och Piaget omtalades av några pedagoger.

Jag tycker att ryska Vygotskij har sunda värderingar angående leken, att barn lär av varandra och att samspelet är viktigt, alltså min utgångspunkt ligger i det sociokulturella perspektivet (Pedagog 8).

Jag har läst många böcker av Birgitta Knutsdotter Olofsson och tycker att hennes teorier är lämpliga, ex. att man som pedagog ska försöka att inte avbryta barnens lek (Pedagog 4).

Jag använder mig inte av någon speciell lekteori utan ser till varje barn vad det behöver då jag har barnet i fokus. Det är viktigt att man uppmuntrar barnen och att de får vara delaktiga och tänka själva samt att lära barnen samarbeta. Glädjen är det väsentligaste (Pedagog 23).

Pramling Samuelssons teori om leken är något som jag bland annat utgår ifrån i mitt arbete som pedagog (Pedagog 9).

Jag utgår från de traditionella teoretikerna som Piaget, men använder ändå lite av varje i arbetet med barnen (Pedagog 15).

5.4 Pedagogernas syn på utveckling

På frågan om vad utveckling innebär för pedagogerna tolkade några av pedagogerna frågan utifrån perspektivet barn och förskolan, men de flesta svarade med utgångspunkt från sig själva. Utveckling för många av pedagogerna innebär att man hela tiden utvecklas och att man aldrig blir fullärd. De flesta av pedagogerna menar att utveckling innebär att man gör framsteg och inte står och trampar i samma spår, att man är mottaglig för förändringar och nya idéer.

Att barn utvecklas i normal takt efter sin egen ålder och sina förutsättningar, det är viktigt att det stimuleras på ett positivt och rikt sätt. För mig innebär utveckling att komma vidare och göra framsteg, att man alltid har något att lära (Pedagog 10).

Utveckling är för mig att man är öppen och lyhörd mot sina kollegor, föräldrar och barn. Att man aldrig är färdiglärdd utan kan lära sig nya saker, göra förändringar trots att man har arbetat i många år. Att vara flexibel när det gäller bemötande mot både barn och vuxna (Pedagog 3).

Utveckling och lärande tycker jag är svåra att särskilja. Utveckling hos barnet sker när barnet genom utforskande lägger ihop redan inlärd/erövrade erfarenheter/kunskaper med nya upptäckter/erövringar. För vissa barn som har en annorlunda utveckling kanske utvecklingen blir mer otydlig än hos andra barn. Då är det viktigt att kunna se just det där små stegen, att som pedagog tänka på ett alternativt sätt för att utmana och stötta detta barn mot en positiv utveckling (Pedagog 20).

Jag tycker det är viktigt att man som pedagog är öppen för nya förslag och idéer för att kunna utvecklas i sitt arbete med barnen. Det är viktigt att tänka på att man aldrig blir fullärd som pedagog (Pedagog 1).

5.5 Pedagogernas syn på lärande

Även på denna fråga om vad lärande innebär för pedagogerna hade några av dem barnen i fokus när de svarade på frågan, men de flesta tolkade frågan som vi tänkt. Pedagogerna menar att lärande sker i samspel med andra, både med barn och med andra pedagoger. Flera av pedagogerna menar att man lär sig hela tiden, i många olika situationer och sammanhang.

Lärande är för mig att man genom samarbete får nya erfarenheter, kan utveckla och förbättra sig i sin yrkesroll. Det är inget som sker med automatik utan det krävs att man utvärderar sitt arbete och att kollegor ger konstruktiv kritik. Om man lyssnar på en föreläsare, gör ett studiebesök på en annan avdelning tillför det nya erfarenheter och man förändrar sin pedagogik och sitt förhållningssätt mot barnen (Pedagog 13).

För mig är lärande utforskandet, upptäckterna och erfarenheterna ”på resans gång” det som medför ett lärande hos barnet. Processen är viktigast för lärandet. Jag som pedagog lär mig nya saker då jag ställs inför nya utmaningar i olika situationer (Pedagog 6).

Barn lär sig i alla situationer under hela dagen, både i leken och i de planerade aktiviteterna. Även under dagliga rutinsituationer. Barn lär sig av oss vuxna och ”kopierar” vårt beteende (Pedagog 22).

Att jag och barnen ständigt lär oss nya saker och när barnen upptäcker att ”Det här kunde jag inte förut”, samspelet mellan oss pedagoger och barnen är viktigt (Pedagog 12).

5.6 Pedagogernas syn på barns utveckling genom leken

På frågan om vad pedagogerna anser att barn utvecklar genom leken menade dem att barn utvecklas ständigt genom leken i samspel med varandra, exempelvis att samarbeta, relationer till varandra och sin fantasi. Nästan alla pedagoger har nämnt att barns språkliga, motoriska och sociala utveckling påverkas och utvecklas av leken.

I leken utvecklar barn bland annat sin motorik, roll, samarbete, ömsesidighet, att ta hänsyn och social samvaro (Pedagog 14).

När barnen leker utvecklas t.ex. motorisk utveckling, social utveckling, språklig utveckling, intellektuell/kognitivutveckling (fantasi), emotionellutveckling (tro på sin egen förmåga) och estetisk utveckling (bygger upp en lek miljö som behövs för leken) (Pedagog 20).

Barn utvecklas hela tiden genom leken och leken har stor betydelse för barns utveckling, bland annat språket, motoriken och sociala regler (Pedagog 5).

Enligt mig utvecklas alla utvecklingsområden när barnen leker t.ex. social utveckling såsom turtagande, empati, leksignaler, glädje, relationer och språklig utveckling både kroppsligt och verbalt samt motorisk utveckling, både grov- och finmotorik (Pedagog 7).

5.7 Pedagogernas syn på barns lärande genom leken

Alla pedagogerna svarade på frågan om hur de ser på barns lärande genom leken att leken har betydelse för barns lärande och att barn lär sig mycket genom leken. En del svarade att barn kan lära sig allt genom leken. Samspel mellan barn är i fokus och i leken lär de varandra och av varandra. Även bland annat turtagande, empati, fantasi, regler och sociala kompetenser nämndes av pedagogerna. De flesta av pedagogerna menar att det även är viktigt att barn får tid och utrymme till den fria leka. Många menar att lek och lärande hör ihop.

Barn kan lära sig det mesta genom leken, ex. samspel, turtagande, regler, ta roller, empati och att fungera tillsammans socialt. Det är svårt att skilja på barns lek och lärande (Pedagog 5).

Jag är övertygad om att barnen lär sig otroligt mycket genom leken. De tar in saker från omgivningen som de omsätter i leken och i leken övar de och utvecklar sitt lärande, framför allt samspelet mellan varandra, då även kommunikationen och fantasin stimuleras (Pedagog 10).

De utvecklar många saker genom leken, t.ex. turtagande, lyssna på varandra, samarbetsförmåga, ta hänsyn, sociala kompetenser och begreppsbildning (Pedagog 19).

Det är viktigt att barnen får tid och utrymme för leken. Lek, utforskande, glädje och lärande går in i varandra och barnet kan inte leka utan lust. Barn kan inte lära sig saker om dem inte får utforska, prova och leka. Jag tycker att barn kan lära sig allt genom leken (Pedagog 3).

5.8 Pedagogernas roll

På frågan om hur pedagogerna ser på sin roll i barns lek menar dem att de alltid måste finnas till hands för barnen när de leker, oavsett om de är delaktiga i leken eller inte så skall de finnas där som ett stöd för dem. De flesta pedagoger tycker att det är viktigt att se till varje barn och hjälpa dem som kanske har svårt att delta i leken, alltså att göra alla barn delaktiga. Många av

pedagogerna nämner tiden som något viktigt att tänka på, ge barn tid att leka samt se till att det finns lekmaterial till dem. Vissa av pedagogerna anser att man inte skall störa barn i deras fria lek, medan andra menar att det är viktigt att man som pedagog deltar i barns lek.

Det är viktigt att gå in i lek på barnens villkor. Deltar jag i en lek så släpper jag ”den tillrättavisande pedagogrollen”. Jag har en roll som barnen oftast utsett åt mig. Viktigt är att planera in när varje pedagog skall ha sin lektid för att leka ostört och koncentrerat med sin lekgrupp. Därför är det viktigt att den fria leken får en lika prioriterad del i verksamheten som alla planerade aktiviteter (Pedagog 13).

Tillrättalägga, medverka och utveckla. Jag tycker det är viktigt att ge stöd och vägledning åt barnen i leken då det behövs, exempelvis vara ett stöd för de som inte ”kan” leka eller de som känner sig utanför. Även att barnen får tid till den fria leken är viktigt (Pedagog 17).

Att vara tillgänglig för lek med barnet/barnen. Att vara i närheten när barnen leker. Att skapa möjlighet till lek genom t.ex. dramatiseringar och att se till att det finns material till barnens lek samt att barnen ges tid till att leka (Pedagog 16).

Jag tycker inte att man skall lägga sig i barnens fria lek. Men man kan stimulera lekarna ex. lägga fram nytt material, göra förändringar som gör leksaker inbjudande och lockar barnen till lek. Vi måste hjälpa vissa barn in i leken som inte klarar att komma in själva. Om vi läser av en leksituation kan man hitta på en roll eller uppgift för det barnet så att ingången blir smidig och lätt för alla inblandade (Pedagog 4).

6. Analys

Vårt val av metod, ostrukturerade enkäter, har gett oss vårt resultat och Stukát (2005) menar att en fördel med enkäter är att pedagogerna får möjlighet att anpassa och utveckla sina svar. Detta till skillnad från strukturerade enkäter som troligtvis skulle ha gett oss ett annat resultat och likaså intervjuer då vi skulle ha kunnat ställa följdfrågor efter pedagogernas svar. Pedagogerna i vår enkätundersökning och författarna i vår litteraturgenomgång anser att begreppet lek är svårt att definiera då det finns lika många definitioner på lek som det finns lekande människor enligt Öhman (1998). Det är vanligt att begreppet lek innebär självvald och fri aktivitet, men kan även betyda styrda aktiviteter (Läraryrket, 2006). Några av pedagogerna menar att allt barn gör är lek.

De flesta av pedagogerna i vår undersökning tycker att lek är något positivt för barns lärande och utveckling och att frihet i leken är viktig, vilket även Knutsdotter Olofsson (1987) skriver om. Alla pedagogerna anser att leken har stor betydelse för barn i förskolan vilket även står i Lpfö 98 där det framkommer att leken är viktig för barns utveckling och lärande.

Leken ger utrymme för skapande, fantasi och kreativitet. Leken berör barn känslomässigt och genom leken bearbetar barn de erfarenheter de har (Grindberg & Langlo Jagtöien, 2000; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999). Att barn utvecklar sin fantasi och bearbetar erfarenheter var något som nämndes av pedagogerna och detta framkommer även i Lpfö 98. En pedagog svarade: ”I leken kan de bland annat bearbeta erfarenheter och känslor t.ex. rädsla för tandläkaren eller doktorn och att uppfylla önskingar som t.ex. prinsessdrömmar.” Enligt Pramling Samuelsson och Asplund Carlsson (2003) så lär sig barn tillsammans och av varandra i leken och då möter barn den andres perspektiv och lär sig så småningom även att se saker ur en annan synvinkel. Pedagogerna menar att genom leken får barn uttrycka sina känslor tillsammans med andra barn och att de kan ta olika roller för att pröva leva i olika situationer, vilket också Lillemyr (2002) skriver om.

En del av pedagogerna valde att inte svara på frågan om vilka lekteorier de använder sig av och många av pedagogerna menar att de inte med avsikt använder sig av någon lek teori. Ett svar vi fick från en pedagog var: ”Jag använder mig inte av någon speciell lek teori utan ser till varje barn vad det behöver då jag har barnet i fokus.” Andra pedagoger nämnde Knutsdotter Olofsson, Vygotskij, Pramling Samuelsson och Piaget. Angående det sociokulturella perspektivet skriver Pramling Samuelsson och Mårdsjö (1997) att det är betydande att pedagogen är medveten om att barn lär sig genom kommunikation och i samspel med andra, även Säljö (2000) och Dysthe (2003) säger detta. Inom det sociokulturella perspektivet menar Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2000) att det är viktigt att pedagogerna är medvetna om att lärande sker överallt och hela tiden. Vygotskij menar att barn lär mer och bättre tillsammans med andra som kan mer än de själva inom det aktuella området och barn lär tillsammans genom att kommunicera och härma varandra (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2000), vilket även var något som några av pedagogerna skrev i enkätundersökningen.

Några av pedagogerna nämnde Knutsdotter Olofsson som utgångspunkt i sin lek teori och utifrån ett lekpedagogiskt arbetssätt är det betydelsefullt att leken får ta tid och att pedagogerna inte skall avbryta barns lek och om pedagogen deltar i leken så sker detta på barns villkor (Läraryrket, 1998). Piaget förespråkar konstruktivism som betyder att barn får sin kunskap i samspel med

omvärlden och för barns utveckling är både imitation och lek betydande (Lillemyr, 2002). Barn lär av varandra i och med att de pratar med varandra på en nivå som de lätt förstår och de kan då ta varandras perspektiv (Williams, Sheridan & Pramling, 2000). Vissa av pedagogerna menar att de utgår bland annat från Piaget i sitt arbete med barnen och några av pedagogerna nämnde Pramling Samuelssons lekteori, utvecklingspedagogiken, som innebär att i barns värld är lek och lärande sammanbindande. Barn lär sig när de leker, både tillsammans och av varandra och därför är leken oerhört viktigt för barn, därför är det viktigt att leken tas på allvar (Pramling Samuelsson & Asplund Carlsson, 2003).

När det gäller utveckling ville vi först ta reda på vad utveckling innebär för pedagogerna och sedan vad de anser att barn utvecklar i leken. Några av pedagogerna tolkade båda frågorna utifrån barns perspektiv. För många pedagoger betyder utveckling att man aldrig blir fullärd, utan hela tiden gör framsteg och på så sätt utvecklas man och flera av pedagogerna nämnde att utveckling innebär att man är mottaglig för förändringar och nya idéer. Enligt Jerlang (1999) är leken den dominerande aktiviteten när det gäller barns utveckling och genom leken utvecklar barn tänkande och förståelse. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) menar att genom att leka tillsammans utvecklar barn sin sociala kompetens och då lär de sig bland annat att samspeka, skratta, bli arga och känna empati. I Lpfö 98 kan man läsa att arbetslaget skall stötta barn i deras sociala utveckling. Pape (2000) skriver att för barns sociala utveckling i samband med lek är det viktigt att ta olika roller, turas om att bestämma, kommunicera, bearbeta upplevelser, kompromissa, utveckla fantasi och vänskap, många av dessa nämns även av pedagogerna.

Langlo Jagtöien, Hansen och Annerstedt (2000) menar att motorik är alla funktioner som ser till att styra våra kroppsliga rörelser. Den motoriska utvecklingen är lika för alla människor och sker i en viss ordningsföljd efter tydliga grunder. Barns grovmotorik utvecklas när de är ute och leker och för att förbättra barns finmotorik bör material finnas så att de får arbeta med sina händer (Grindeberg & Langlo Jagtöiens, 2000). Många av pedagogerna menar att motoriken utvecklas genom leken och förskolan skall arbeta efter att varje barn utvecklar sin motorik, vilket även framkommer i Lpfö 98.

Öhman (1998) skriver att all utveckling sker genom samspel, bland annat genom leken. I leken sker barns språkutveckling och genom språket erövrar barn sin omvärld. De flesta av pedagogerna menar att barns språk utvecklas genom leken i samspel med andra. Knutsdotter Olofsson (2003) anser att ju mer utvecklad leken blir desto viktigare är det att både talet om och i leken når lyssnaren. I Lpfö 98 framkommer det att förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att kommunicera med andra och ge barn stöd och stimulans i språk- och kommunikationsutvecklingen. En pedagog menar att: "Barn utvecklas hela tiden genom leken och leken har stor betydelse för barns utveckling, bland annat språket." Granberg (2000) skriver att språket utvecklas i samspel med andra och att språket är människans viktigaste verktyg för kommunikation och för att bearbeta känslor.

Vi ville ta reda på vad lärande innebär för pedagogerna innan de svarade på vad de anser att barn lär sig genom leken. Även här tolkade några av pedagogerna båda dessa enkätfrågor om lärande utifrån barns perspektiv. Pedagogerna i vår undersökning svarade att lärande sker i samspel med andra, både med andra barn och pedagoger och lärandet är något som pågår hela tiden i många olika situationer, vilket även Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2000) menar inom det sociokulturella perspektivet. Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver att lek inte går

att hålla isär från lärande och när barn undersöker omvärlden, bearbetar erfarenheter och kommunicerar med andra inträffar detta genom leken. Leken bör ses som en viktig del i allt lärande.

När det gäller barns lärande genom leken menade alla pedagoger att leken har betydelse då barn lär sig en hel del, exempelvis turtagande, regler, empati och att samspela, vissa anser att barn kan lära sig allt genom leken. Enligt Knutsdotter Olofsson (2003) så lär sig barn att leva med andra människor, att kunna kompromissa och att känna sympati och empati för andra när de leker tillsammans. För att barn skall bevara lekens balans måste de behärska turtagande, ömsesidighet och samspel (Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999).

Angående pedagogernas roll i leken anser pedagogerna i vår undersökning att de alltid måste finnas som stöd för barnen när de leker, oavsett om de deltar i leken eller inte. Det är pedagogernas uppgift att göra alla barn delaktiga i leken, vilket även Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver om. Det är även viktigt att ge barn tid att leka, anser pedagogerna. En anledning till att pedagogerna inte bör störa leken i onödan är att barn måste få tid att utveckla sin fantasi (Läraryrket, 1998). Vissa av pedagogerna menar att det är viktigt att man som pedagog deltar i barns lek på deras villkor. Vilket likaså sägs av Knutsdotter Olofsson (1987) där hon menar att när pedagogerna går in i barns lek sker det utan att dominera, bredda och utveckla lekens tema. Knutsdotter Olofsson (1987) skriver vidare om att många pedagoger anser att den fria leken skall vara fri, även från pedagoger och att pedagogerna bara bland annat skall se till att det finns material och detta är även något som nämns av vissa av pedagogerna i vår undersökning.

7. Diskussion

Vårt syfte med val av metod var att vi ville att enkätundersökningen skulle svara upp mot syftet och de frågeställningar vi utformat. Vi tror inte att bortfallet i vår enkätundersökning har någon påverkan på vårt resultat. Det deltog både barnskötare och förskollärare och även om barnskötarna inte har läst på lärarutbildningen så tror vi att deras svar är väsentliga för oss då de har arbetslivserfarenhet. Möjligheten finns att barnskötarna inte har läst teorier i sin utbildning och detta kan vara en anledning till att några av pedagogerna valde att inte svara på enkätfrågan om lekteorier.

Vi tycker att enkätundersökningen har gett oss en bra uppfattning över vad pedagogerna anser och detta ligger alltså till grund för vår undersökning och resultatdel. Anledningen till att vi valde enkätundersökning var att vi ansåg att pedagogerna då kunde svara på den när de hade tid och att de då kunde fundera på sina svar innan de skrev ner dem. Detta gav oss en bred bild av vad pedagogerna tyckte om barns lärande och utveckling genom leken, begreppet lek och sin roll i leken. Vi ansåg att vårt val av metod med ostrukturerade enkäter kunde ge oss svar på våra frågeställningar, likaväl som om vi intervjuat. Enligt Stukát (2005) är det en fördel med enkäter då pedagogerna får möjlighet att utveckla och anpassa sina svar. Om vi skulle ha valt att intervjua pedagogerna istället är det tänkbart att vi skulle ha fått andra svar, bland annat på grund av den direkta kommunikationen och möjligheten att kunna framföra följdfrågor. Med enkäter mister man den direkta kontakten med pedagogerna och man kan inte ställa följdfrågor, vilket är en nackdel, men pedagogerna kan istället fylla i enkäten anonymt i lugn och ro utan att vara rädda för att "svara fel". En positiv del med enkäterna var att vi fick svaren ordagrant nedskrivna från pedagogerna och att vi inte var i behov av att lyssna och skriva av från bandinspelningar, som vi hade behövt om vi hade valt att intervjua. Med de flesta metoder kan man ju hitta för- och nackdelar.

Pedagogerna hade svarat utförligt på våra enkäter och detta har gjort det lätt för oss att bearbeta materialet och det har lett till att vi fått ett bra resultat. Vi förutsätter att pedagogernas svar är ärliga och att de menar vad de svarat. Vissa av våra enkätfrågor liknar varandra och detta gjorde att svaren från pedagogerna ibland repeterades, men vi anser ändå att vi fick bra svar på våra frågor. På frågan om lekteorier var det den enda frågan där några av pedagogerna valde att inte svara och många svarade att de inte tänker på det när de arbetar eller att de blandar olika teorier. Frågorna som handlade om vad lärande och utveckling betyder för pedagogerna hade några av pedagogerna svarat utifrån barns perspektiv, vilket gjorde att dessa svar upprepades på frågorna om barns lärande och utveckling genom leken. Frågorna om vad lärande och utveckling innebär för pedagogerna kunde alltså ha gjorts lite mer konkret, så att pedagogerna verkligen förstod att vi var ute efter vad lärande och utveckling var för just dem.

I Lpfö 98 framkommer det bland annat att leken är av stor betydelse för barns lärande och utveckling. Genom leken får barn möjlighet att uttrycka och bearbeta känslor, vilket är något vi anser som viktigt då barn behöver detta för att inte samla allt inom sig utan att de får möjlighet till att "leva ut" sina känslor och erfarenheter.

Att begreppet lek är så pass svårt att definiera tror vi beror på att lek kan betyda så många olika saker och eftersom de flesta människor har lekt så vet var och en vad lek betyder just för dem. Knutsdotter Olofsson (1987) menar att lek är en del av inlärning och har stor betydelse för barns

utveckling, vilket vi liksom andra författare instämmer med. Enligt Knutsdotter Olofsson (2003) går inte leken att framställa i enkla benämningar, utan lek är både på låtsas och på riktigt, både glädje och allvar. Vi håller med om detta och tycker som Langlo Jagtöien, Hansen och Annerstedt (2002) att leken inte är en bestämd syssla, utan en speciell sida som nästan finns i alla olika aktiviteter, exempelvis både den fria leken och de bestämda aktiviteterna på förskolan. Några av pedagogerna i vår enkätundersökning menar att allt barn gör är lek och att lek är något positivt för barns lärande och utveckling. Om man som pedagog reflekterar över och studerar barns lek, både i den fria och styrda, är vi övertygade om att man uppmärksammar barns lärande och utveckling som sker genom leken hela tiden.

När det gäller lek finns det en rad teorier och en av dem är det sociokulturella perspektivet som innebär att lärandet förekommer i samspel mellan barn och att de lär sig tillsammans med andra. Språk och kommunikation är grunderna för att samspelet mellan barn skall fungera (Dyste, 2003). Som blivande pedagoger kommer vi utgå från det sociokulturella perspektivet i vårt arbete på förskolan, vi anser att samspel och kommunikation är avgörande faktorer för barns lärande och utveckling. Pramling Samuelsson och Mårdsjö (1997) skriver att pedagogerna måste se barn som en helhet, vilket betyder att alla delar i utvecklingen är betydelsefulla och att det inte går att skilja på utveckling och inläring. Williams, Sheridan och Pramling Samuelsson (2000) menar att det är betydande att pedagogerna är medvetna om att lärandet sker hela tiden och överallt. Vi håller med dessa författare om detta eftersom vi anser att det är viktigt att man är medveten som pedagog och uppmärksammar barn om det. Många av pedagogerna menar att de inte medvetet använder sig av någon speciell lek teori utan att de blandar lite av varje. Vi tycker att alla teoretiker som pedagogerna nämnt, bland annat lekpedagogiken och utvecklingspedagogiken, har bra värderingar, men vi anser att det sociokulturella perspektivet är aktuellt idag.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver att när barn leker utvecklas bland annat deras samarbete, fantasi, empati, språk, motorik och sociala kompetens. Enbart detta tycker vi är starka argument till hur betydelsefull leken är för barn i förskolan. Vi anser att barns motoriska, språkliga och sociala utveckling kan ses som "huvudområden" när det gäller barns utveckling genom leken, då de andra delarna "kommer in i" dessa. Pedagogerna anser att barn utvecklas ständigt genom leken i samspel med andra och nästan alla pedagoger har nämnt att genom leken utvecklas barns språkliga, motoriska och sociala förmåga. I samband med lek finns det viktiga områden för barns sociala utveckling, bland annat kommunikation, turtagande, bearbeta upplevelser och att ta olika roller (Pape, 2000). Även Öhman (1998) menar att barn får möjlighet till rolltagande genom leken, vilket också nämns av pedagogerna. Som Pape (2000) och Öhman (1998) menar med att barn utvecklas socialt genom leken har vi själva observerat i förskolan, då vi tydligt sett bland annat att barn tar olika roller i leken och turas om att "leda" leken.

När det gäller barns motoriska utveckling tillägnar sig barn stegvis olika skickligheter som innebär rörelse och förflyttning. Motorisk utveckling är något som pågår genom hela livet (Langlo Jagtöien, Hansen & Annerstedt, 2000). Här tycker vi att det är viktigt att pedagogerna är medvetna om hur barns motorik utvecklas och att de kan vara med och stimulera barns motoriska utveckling då det behövs. I leken får barn pröva sina fysiska färdigheter, enligt Grindeberg och Langlo Jagtöiens (2000). Vi anser att eftersom barn, oftast, är så engagerade och kroppsligt aktiva i leken så övar de hela tiden sin motorik.

Knutsdotter Olofsson (1987) menar att barn utvecklar sitt språk, både tal- och kroppsspråk genom leken. Granberg (2000) skriver att språkutvecklingen pågår hela livet och genom lek utvecklas språket där bland annat rim och ramsor är viktiga. I förskolan har vi sett att rim och ramsor är något som barn tycker är roligt samtidigt som deras språk stimuleras och utvecklas. Vi anser att barns språk utvecklas genom leken då barn nästan aldrig är tysta när de leker.

Enligt Lpfö 98 är förskolans mål bland annat att barn får stöd och stimulans i deras motoriska, språkliga och sociala utveckling samt att genom leken utveckla socialt samspel, fantasi och sin förmåga att leka och lära. Vi anser att detta är bra mål i förskolan då barn lär och utvecklas oerhört mycket genom leken och därmed bör varje förskola sträva efter att dessa mål uppfylls.

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) skriver att lek inte går att hålla isär från lärande och i leken undersöker barn sin omvärld, kommunicerar, bearbetar sina erfarenheter och känslor. Detta menar även pedagogerna och de anser att barn lär sig väldigt mycket genom leken, vissa menar att barn kan lära sig allt genom leken. Även tid och utrymme anses som betydande för barns lek. Pedagogerna tycker att genom leken utvecklar, lär och bearbetar barn en rad olika saker, exempelvis händelser, känslor och erfarenheter samt att de tränar sig i att samspela genom leken. Lillemyr (2002) menar att leken är betydande för lärandet, bland annat dels för att genom leken utvecklar barn identitet, fantasi och kreativitet samt att leken motiverar och inspirerar barn och ger då möjlighet till aktivt inflytande. Vi instämmer med detta och tror att barn som inte leker har svårigheter att lära sig saker, som exempelvis hur skulle barn lära sig kommunicera om dem inte lekte? Eller när skulle barn få chans att utveckla sin fantasi och bearbeta sina erfarenheter om de aldrig deltog i någon lek?

Enligt Pramling Samuelsson och Sheridan (1999) är det pedagogernas uppdrag att skapa situationer för att få alla barn att leka och se till att alla barn får möjlighet att delta i leken. När pedagogerna går in i barns lek sker detta på barns villkor och pedagogerna har då tillfälle att bevaka barnen utan att de känner sig övervakande (Läraryrket, 2006). Att pedagogerna går in i barns lek på deras villkor tycker vi är en självklarhet som blivande pedagoger och detta anser vi borde vara något som alla pedagoger håller med om. Pedagogerna menar att de alltid måste finnas till hands och stötta barnen och göra alla barn delaktiga i leken, oavsett om de deltar i barns lek eller inte. Knutsdotter Olofsson (1987) skriver att många pedagogers synvinkel till barns lek är se men inte röra och att pedagogerna skall finnas till för att anordna miljön, skaffa material och lösa konflikter. Vi tycker att det är fel av de pedagoger som aldrig deltar i barns lek då vi anser att vissa barn behöver pedagogens delaktighet i leken för att de stimuleras barns lärande och utveckling. Vi anser att det är viktigt att pedagogerna läser av situationerna när barn leker och på så vis avgör om man bör gå in i leken och stötta eller inte, vilket man bör avgöra från fall till fall. Vissa av pedagogerna i vår enkätundersökning anser att man aldrig skall störa barns lek, medan andra tycker att det är viktigt att man deltar i leken. Vi anser att det är viktigt som pedagog att försöka hitta balansen mellan hur mycket man skall gå in i leken och hur mycket barn skall få klara sig själva.

7.1 Förslag till fortsatt forskning

Vi tycker att det inom ämnet barns lärande och utveckling genom leken finns mycket att studera i framtiden, likaså pedagogernas roll i leken. För att få en bredare och djupare bild av pedagogernas syn i detta ämne skulle vi kunna observera och intervjua barn och pedagoger i förskolan. Det vore också intressant att studera barn och pedagoger på förskolor med olika arbetssätt. Ser pedagogerna sin roll i leken på ett annorlunda sätt? Vad tycker barn om att pedagogerna deltar i deras lek? Är barn medvetna om de gånger som pedagogen deltar respektive inte deltar i deras lek?

7.2 Didaktiska implikationer

Under examensarbetets gång har vi utvecklat mer kunskap om ämnet, hur pedagoger ser på begreppet lek, sin roll i leken och barns lärande och utveckling genom leken, vilket också var vårt syfte. Vi anser att detta arbete har lett till att vi har öppnat vårt tankesätt att se förskolebarns lärande och utveckling genom leken utifrån pedagogernas syn. I vår kommande yrkesroll som pedagoger kommer vi med största sannolikhet att ha användning av denna studie då vi på ett medvetande sätt kan se på barns lek i förskolan.

Vi vet nu, ännu mer än tidigare, hur stor inverkan leken har på barns lärande och utveckling och att man som pedagog är medveten om detta i sitt arbete med barnen. Själva begreppet lek är svårt att fastställa och det kan betyda så många olika saker, vilket Knutsdotter Olofsson (1987) skriver om och vi håller med om detta. Självklart är i alla fall att leken är en stor och betydelsefull del av barnens liv. Vi, som blivande pedagoger, anser att det sociokulturella perspektivet är bra att ha som utgångspunkt i arbetet med barnen. Dysthe (2003) menar att barn lär sig i samspel med andra och att språk och kommunikation är det centrala, vilket vi instämmer med. När det gäller pedagogers roll i leken tycker vi att man bör känna av varje enskilt barn, om de behöver stöd i leken eller om de leker bäst av att inte blir störda. I Lpfö 98 framkommer det att leken är av betydelse för barns lärande och utveckling och i förskolan skall pedagogerna medvetna arbeta med leken för att främja barns lärande och utveckling. Vi anser att detta betyder att varje pedagog i förskolan skall ha vetskap om lekens betydelse och därmed hoppas vi att alla pedagoger har Lpfö 98 som utgångspunkt och barnen i centrum i arbetet i förskolan.

8. Referenslista

- Dysthe, O. (2003). *Dialog , samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Granberg, A. (2000). *Småbarnsmetodik : omsorg, lek och ramsor*. Stockholm: Liber
- Grindeberg, T. & Langlo Jagtöien, G. (2000). *Barn i rörelse*. Lund: Studentlitteratur.
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld*. Stockholm: Liber AB.
- Knutsdotter Olofsson, B. (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS Förlag.
- Langlo Jagtöien, G, Hansen, K. & Annerstedt C. (2000). *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Multicare Förlag AB.
- Lillemyr, O. F. (2002). *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber AB.
- Läraryrket. (2006). *Lekens roll i förskolan och förskoleklass*. Malmö: Elanders Berlings.
- Läraryrket. (1998). *Lek. Metoder och goda idéer*. Trelleborg: Berlings Skogs.
- Pape, K. (2000). *Social kompetens i förskolan – att bygga broar mellan teori och praktik*. Stockholm: Liber AB.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Pramling Samuelsson, I. & Asplund Carlsson, M. (2003). *Det lekande lärande barnet i en utvecklingspedagogisk teori*. Stockholm: Liber AB.
- Pramling Samuelsson, I. & Mårdsjö, A-C. (1997). *Grundläggande färdigheter –och färdigheters grundläggande*. Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukat, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Utbildningsdepartementet (1998). *Läroplan för förskola*. Stockholm: Skolverket.
- Williams, P., Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2000). *Barns samlärande. – En forskningsöversikt*. Kalmar: Lenanders Tryckeri AB.
- Öhman, M. (1998). *Empati genom lek och språk*. Stockholm: Gummessons Tryckeri AB.

Bilaga 1

Enkät

På den första frågan kryssar du i den rutan som stämmer överens på dig och på det övriga frågorna skriver du dina svar på nästa papper.

1. Är du... Lärare för tidigare åldrar Förskollärare Barnskötare
2. Hur många år har du arbetat inom förskolan?
3. Vilka åldrar är det på barnen du arbetar med?
4. Hur definierar du begreppet lek?
5. Vad anser du att leken har för syfte för barnen?
6. Vilken/vilka lekteorier använder du dig av som pedagog?
7. Vad innebär utveckling för dig?
8. Vad innebär lärande för dig?
9. Vad anser du att barn utvecklar genom leken?
10. Hur ser du på barns lärande genom leken?
11. Hur ser du på din roll som pedagog i barnens lek?

Bilaga 2

Hejsan!

Vi heter Ann-Charlotte Augustsson och Cecilia Jacobsson och går sista terminen på lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Vi skriver vårt examensarbete som handlar om pedagogers syn på förskolebarns lärande och utveckling genom leken, begreppet lek och pedagogens roll i leken.

Vi har valt att göra en enkätundersökning och skulle behöva er hjälp att svara på frågorna i enkäten, ju mer utvecklande svar ju positivare. Enkäterna är anonyma och ni kommer att vara anonyma i vårt examensarbete, fast det är en offentlig handling.

Det är givetvis frivilligt att delta i vår studie men vi vore tacksamma om ni vill ställa upp och hjälpa oss med att svara på enkäten. Ni får gärna ta del av vårt examensarbete när det är färdigt. Vi skulle uppskatta om så många som möjligt deltog i vår studie då er medverkan är betydelsefull. När ni svarat på enkäten så lämna den i kuvertet i personalrummet, för anonymitetens skull. Vi kommer hit och hämtar enkäterna tisdagen den 17 april.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar
Ann-Charlotte och Cecilia.